

ÕNNE PÕIK

Mõni isegi ei mõtle selle peale, mistarvis ta üldse loodud on. Mingi sisemine hääl annab talle täpselt parajal ajal teada, et temast saab keeleteadlane või siis et ta asub teenima kaitseväge pioneeriteenistuses. Mida varem see hääl kõlama hakkab, seda varem hakatakse otsima murret, mida ära õppida, või jõge, mida ületada.

Moë oli üsna hilja aru saanud, mistarvis ta loodud oli. Ilmselgelt oli ta loodud selleks, et oma taksos klienti oodates uneleda ja raamatut lugeda. Ega ta selle üle uhke ei olnud. Parema meelega oleks ta oma ajastul nii-öelda sarvist haaranud, kuid taibates, et piir tuleb õige pea ette, oli ta käega löönud.

Küllaltki hilja avastatud taksojuhikutsumuse eest võlgnes ta tänu ristiemale, kes oli talle üleüldse palju head teinud. Tema ristieმა oli majahoidja. Ingel-majahoidja. Haldjas-majahoidja. Võib-olla koguni näkk-majahoidja – tema sinisesse valgusse mähkunud sügav, jahe ja lõhnav ametikorter nägi välja otsekui koobas, mille mäslevad lained on kaljukortertermaja jalamisse uuristanud. Ühel päeval oli ta ristipojale, kes kurtis, et ei taha kahekümne viie aastasena enam poole kohaga praktikandi ajutiste töötste peal vireleda, maalinud meelitava pildi taksojuhi elukutsest. Neljanda korruse vasakpoolse korteri üüriline, üks tema lemmikuid, oli seda ametit erilise väsimuse ja tüdimuseta pidanud nelikümmend aastat jutti. Mees hakkas pensioniikka jõudma. Ta oli valmis maha müüma litsentsi, mis oli talle pikki aastaid leiva lauale toonud.

Vaheldumisi miinimumpalka ja töötü abiraha saanud Moël polnud punast penni hinge taga. Haldjas-majahoidja aga leidis, et see pole küll mingi vabandus. Kui see aitab poisil ometi kord joone peale saada, siis on tema valmis selle raha sümboolse intressiga laenama. Häda ja viletsus ei valitsenud siiski mitte kõikjal üle kogu maakera, seda tõestas niisuguse naise olemasolu. Ta laenas Moële nii palju, et too sai osta litsentsi ja autogi. Margil ei hakka me pikemalt peatuma. Prantsuse oma see igatahes ei olnud. Läbisõit oli autol umbes sama palju, kui on Maast Kuuni. Müüja sõnul oli kapoti all veel küllalt autot, et sealt ka tagasi sõita. Ja tal oli õigus. Seitse aastat hiljem oli Moël ikka sama auto. Peale sõiduki ja töövahendi oli sellest kujunenud ka koorik, kilp, mille järele ta oli pikka aega puudust tundnud. Ta vajab enda ja maailma, see tähendab enda ja tänava vahele, kuna ta elas linnas, turvavööndit. See materialiseerus nüüd autokere kujul. Tema sees ja maailm väljas – niimoodi sai tema asjadest aru. Küllastajate pidevat vaheldumist selles turvatsoonis ei tajunud ta kui sissetungi, vaid kui (muuseas majanduslikult vajalikku) vaheldust teinekord üpriski koormavale üksildusele. Kliendid olid tema külalised. Ta hindas nad üle võimalikult kiiresti, niipea, kui nad olid tagaistmel koha sisse võtnud, ja kohtles igäüht vastavalt sellele, mida tema kohta oletas. Neil, kes tundusid mis tahes dialoogi tõrksalt suhtuvat, lasi ta rahus sisemonoloogi pidada. Teistega, kes moodustasid enamuse, vahetas ta möödaminnes tähelepanekuid ilma või liikluse kohta; kord püsis ilus, kord läks hullemaks, kord liikus, kord ei läinud üldse edasi... Nende seas oli uudistepapagoisid, televisioonikiirguse ohvreid, sporditõvest vaevatuid. Tema reageeris oludele vastavalt. Ta ütles: „Ei, no muidugi!” Kui pallimängujutud ta päris ära tüütasid, piirdus ta minimaalse vestlusteenusega, kõnelejale vahetevahel kaasa noogutades. Mõnikord võttis ta peale haritud inimese. Eksida oli sel puhul võimatu. Märgates vanu, kulunud ja kapsaks loetud kõiteid, millest raamaturiiuliks muudetud kindalaegas lausa pungil oli, üllatusid paljud kliendid ja neid hakkas vaevama küsimus. Enamasti polnud see seotud raamatute endiga, nende autorite ega pealkirjadega, vaid sellega, kui kummaline tundus nende leidumine taksos. Kohe torkas silma, et need polnud uued. Need vanad marrastustega kaetud, plekkidega palistatud pruunjad, kollakad, rusked nahkkaaned pärinesid kuningate, mõõkade ja parukate aegadest. Enamiku puhul tekitasid need vaid üürikese uudishimu: kui vana, palju maksis? Ainult mõni üksik tahtis neid lähemalt näha, nuusutada ja katsuda, lahti teha, lugeda.

Moë täitis nende soovi hea meelega. Tema kallitel raamatutel polnud midagi karta. Nad olid juba isegi räsitud. Sellistena nad talle just meeldisidki. Muide, kõiksugu imeköited polnud talle nii või teisiti taskukohasedki. Tema kogujakirg ei pannud pahaks ei niiskuseplekilisi ega koidest auguliseks näritud lehti. Vastupidi! Aeg oli neile oma pitseri vajutanud. Moë käis tihti vanakraamiturul ja ostis, mida kukkur lubas: seda, mida teised polnud tahtnud, üksikuks jäänud köiteid, poolikuid eksemplare, katkiseid või niiskuse käes kannatada saanud raamatuid, raamatufossiile, vrakke, räbalaid ja kilde. Tema ei põlanud midagi ära. Niisama nagu õngemees, kes püüab välja kõik, mis konksu otsa hakkab, korjas tema üles memuaare, usu- ja kasvatusteaduslikke traktaate, kaitsekõnesid ja pamflette, komöödiaid ja draamasid, filosoofilisi dialooge, kelmi- ja kasvatusromaane. Talle oli kõik mokka mööda, tal ei jooksnud miski mööda külgi maha. Sellest pinnasest, milles leidus ka üksikuid ivasid, kuid enamasti kõige jubedamaid lollusi kõiksugu sajandeist, mis polnud meie omast ei rumalamad ega targemad, destilleeris tema vaim mingi peaaegu et hallutsinogeense ekstrakti.

Ta oli hakanud tasapisi vanemaks jääma. Ta oli abiellunud Ecuadorist pärit Mariaga, omasuguse boheemlasega, kes oli lõpetanud kõrgema kunstikooli ja kelle tööks oli kirikule inglükujukeste kuldamine. Pisikeses korteris, kus valitses kasvuhoonetemperatuur, mida vajasid troopilised taimed, ilma milleta Maria elada ei suutnud, kasvasid nad kaht tütrekest. Moë ei oodanudki elult muud, kui et see tagasihoidlik troopiline õnn võiks kesta, kui saatus ühe silmatorkamatu välimusega kliendi näol kord tema taksosse istus.

Oli vihmane sügisene pärestlõuna. Hommikust saadik oli iga teine klient Moële kuklasse aevastanud ja nuusanud. Ta oli täiesti kindel, et on ka ise pisiku külge saanud, nina juba kiheleski. See tundub esmapilgul terve olevat, mõtles Moë autosse istunud viiekümneaastast meest tahavaatepeeglist silmitsedes.

„Tere õhtust, härra.”

„Tere õhtust. Õnne põik palun. Number 42.”

Moë arvas, et kuulis valesti. Ta üritas välja nuputada, mis tänav selle talle tundmatu Õnne põigu nime taga küll peituda võiks. Midagi ligilähedastki leidmata palus ta kliendil lõpuks aadressi korrata.

„Vabandust, kuhu te ütlesite?”

„Õnne põik 42.”

„Õnne põik? Olete ikka kindel? Mina siin linnas ega lähiümbruskonnas sellist tänavat küll ei tea.”

„Ega seda eriti ei teata jah,” ütles tundmatu. „Sõitke teraviljaaida poole, eks ma sealt juhatan edasi.”

Moë hakkas sõitma, enam kui põnevil. Oma viieaastase staaži juures oli ta üsna kindel, et tunneb oma territooriumi läbi ja lõhki. Ta oli isegi valmis kahtlema, kas klient mitte nalja ei tee. Kuidas saab olla, et ühte tänavat kohe niivõrd „eriti ei teata”, et taksojuht pole sellest kuulnudki? Siis aga jäi mehele silma raamatuid täis kindalaegas.

„Vaata aga, raamatud... Vabandust, et ma nii pealetükkiv olen, aga see on minu eriala, ma pean raamatupoodi. Kas teie olete asjaarmastaja?”

„Asjaarmastaja? Noh, jah... No mulle meeldib!”

„XVIII sajand, jah? Kas tohib?”

Raamatupoodnik sirutas käe üle esiistme seljatoe ettepoole. Moë võttis kaks köidet ja ulatas need talle.

„Aitäh! Vaatame siis... Ah! Abee Margolin, vana tuttav! Ja see? Mesambierre! Ja teie siis loete neid? Ma mõtlen: kas te loete neid päriselt ka või?”

„Loomulikult, raamatuid peab lugema, muidu...”

Moë jättis lause õhku rippuma. Tahavaatepeeglist silmas ta, kuidas raamatupoodniku otsaesine kipra tõmbas. Lugada või mitte, tema arust tuli raamatuid ennekõike ikkagi osta ja müüa.

„Kui te nii ütlete. Võtame näiteks veinid, kuulsad veinid... Mõni on nii vana, et joomine ei tule enam kõne allagi. See on täiesti kõlbmatuks muutunud. Aga ometi ei valata seda kraanikausist alla. Seda hoitakse alles, pannakse näitustele välja, just nagu kunstiteost...”

„Mina igatahes loen oma raamatuid,” ütles Moë.

Klient avas suu, vahest oli tal plaanis märkida, et abee Margolini jutlused ja Mesambierre'i pastoraalid on muutunud täiesti lugemiskõlbmatuks. Küllap kartis ta solvata vestluskaaslast, kellele need näisid rõõmu pakkuvat. Ta muutis meelt, pani suu kinni ning asetas õnnetud *in octavo* trükis kõited esiistmele.

„Kas te selliseid raamatuid müütegi?” küsis Moë.

„Jah, ma kauplen tõepoolest vanade raamatutega. Ostan ja müün võimalikult vanu raamatuid, mis peavad samas olema nii uued kui võimalik! Siin see trikk ongi, saate aru? Tuleb välja peilida kolmesaja aasta vanused raamatud, mis on värsked nagu hommikul munetud muna... Ah, jah, siit pöörake vasakule ja sõitke otse edasi. Kust teie oma raamatud leiata?”

„Täikadelt ja vanakraamiturult.”

„Jah, tõsi ta on, vanakraamiturult võib päris häid asju saada. Teinekord on ikka täitsa üllatav, mida inimesed tänava ääres letti laovad... Vabandust, vasakule ja siis paremale! Mina ostan oma kauba enamasti oksjonitelt või otse inimeste käest. Häid asju peab oskama halva kaubaga koos võtta, teinekord ostad terve raamatukogu ja teenid ainult mõne väärtusliku kõite pealt kõik tasa. Mul on kastide kaupa Mesambierre'i, kui teile huvi pakub.

Moë silm lõi särava.

„Tõesti?”

„Mesambierre'i ja igasuguseid teisi ka... XVIII, XVII sajandist, selliseid, mida eriti ei taheta, aga mis on väga hästi säilinud, ja hea hinnaga...”

„Te võite mu siin maha panna, 42 on natuke edasi.”

Moë tundis, nagu oleks ta petta saanud. Raamatupoodniku jutust vaimustudes oli ta masinlikult tolle juhtnööri järgi talitanud: „Pöörake vasakule, siit minge paremale...”, ja nii olid nad kohale jõudnud, ilma et ta seda märganudki oleks.

„Olete ikka kindel, et see on Õnne põik?”

„Kindel mis kindel,” vastas klient naeru kihistades. „Kui palju ma võlgnen?”

Ta tasus sõidu eest, väljus autost ja kadus. Tänav oli kitsas, kuid Moë oli auto tänava äärde parkinud, et klient välja lasta. Niisiis polnud tal vaja kohe ära sõita. Nüüd, kui ta üksi oli, võttis uudishimu selle kummalise tänava vastu tema üle võimust. Ta jättis mootori seisma ja tuhlas kindalaekas, kuni tõmbas kahe vana raamatu vahelt välja linnaplaani, mis oli niisama väsinud nagu raamatud isegi. Ta tundis seda niisama põhjalikult, nagu preester tunneb oma palveraamatut. Ta heitis sellesse oma usu värskendamiseks kiire pilgu. Õnne põiku polnud olemas, kuna pühakirjas seda ei nimetatud. Aga kui seda olemas ei ole, siis kuhu ta oli kliendi toonud ja kus ta ise asub? Ta vandus. Tuli omakorda autost välja ja lõi ukse vihaga kinni.